

Heim kommune

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner

Vedtatt av Heim kommunestyre 23.08.2023

Heim kommune
www.heim.kommune.no

Innhold

1.0 Innledning.....	2
2.0 Formål.....	3
3.0 Planprosess.....	3
4.0 Ulike former for vold	3
5.0 Forebygging av vold i nære relasjoner	5
6.0 Formelle bestemmelser med betydning for samarbeidet	5
7.0 Samhandling.....	6
8.0 Tiltaksplan Heim kommune 2023-2027	7
8.1 Samfunnsorienterte mål.....	7
8.2 Organisatoriske mål.....	9
8.3 Brukerorienterte mål.....	10
9.0 Kilder.....	11

1.0 Innledning

Regjeringen *anbefaler* kommunene å utarbeide handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Dette basert på kommunenes *plikt* til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep etter helse- og omsorgstjenesteloven §3-3a (Helse- og omsorgstjenesteloven, 2021). I tillegg *forplikter* krisesenterloven kommunene til å sørge for samordnet oppfølging av voldsutsatte (Krisesenterlova, 2009, § 4).

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom denne handling skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil» (Isdal, P., 2000)

Mens andre typer for vold kan klassifiseres som en engangshendelse utøvd av en fremmed gjerningsperson, defineres vold i nære relasjoner som en voldshendelse der den voldsutsatten og voldsutøveren har et nært forhold til hverandre. I straffeloven av 2005 §282 er flere eksempler av nære relasjoner beskrevet for å omtale blant annet personer i egen husstand, slektninger, omsorgspersoner og eventuelle tidligere kjærester/samboere/ektefelle.

«Nære relasjoner» kan også utvides til å gjelde ansatte ved sykehjem og hjemmesykepleie, verger eller andre tillitspersoner for eldre og/eller uføre som er avhengige av hjelp fra det offentlige hjelpeapparatet.

Forekomst nasjonalt

Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har gjennomført flere omfangsstudier som gir et bilde på forekomst av vold i Norge. I løpet av de siste 30 årene har det skjedd liten endring i forekomst av vold og overgrep i nære relasjoner. Her oppsummert i følgende hovedpunkt (S.Thoresen, O.K. Hjemdal, 2014.):

- Utsatt for alvorlig vold fra foreldre i oppveksten: fem prosent (like mange kvinner og menn)
- Utsatt for seksuelt overgrep før fylte 18 år: over 20 prosent av kvinner og nesten åtte prosent av menn.
- Utsatt for alvorlig fysisk vold fra partner: litt over ni prosent av kvinner og i underkant av to prosent av menn
- Like mange kvinner (14,4 %) og menn (16,3 %) oppgir at de har opplevd mindre alvorlig fysisk vold fra en partner. Mindre alvorlig vold er her definert som klyping, kloring, lugging eller slag med flat hånd
- De utsatte kvinnene oppgir imidlertid flere tilfeller av vold enn det menn rapporterte.
- Kvinnene frykter i større grad enn menn å bli skadet eller drept.
- Voldtatt av partner: nær fire prosent av kvinner og under en prosent av menn

Status for Heim kommune

Heim kommune ble sammenslått i januar 2020 og vi har per i dag lite tallmaterieell for den nye, sammenslåtte kommunen. Statistikk fra SSB kan likevel gi oss en pekepinn på status i Heim kommune. For perioden 2020-21 viser statistikk fra SSB at forekomsten av vold og mishandling i Heim lå lavere enn både landsgjennomsnittet og fylkesgjennomsnittet for den samme perioden (SSB, 2022). Tallet inkluderer også vold utenfor nær relasjon. I tillegg bør det nevnes at som i de fleste kommuner, antar vi at det er mørketall for vold i nære relasjoner også i Heim kommune.

Hvorfor forebygge, avdekke og avverge?

Vold og overgrep kan få store konsekvenser for individet selv, men også for samfunnet. For den voldsutsatte kan det innebære helseutfordringer i et livsløpsperspektiv. Blant annet ses en hyppig forekomst av posttraumatisk stress, angst, depresjon, atferdsvansker, rusmisbruk og personlighetsforstyrrelser. Å være utsatt for vold i en nær relasjon kan også få negative konsekvenser for den enkeltes deltakelse i familie-, arbeidsliv, utdanning og fritid. Konsekvensene ses derfor også innenfor samfunnsøkonomien i form av kostnaden for helsetjenester og for den enkelte voldsutsatte.

Vold og overgrep er altså et betydelig samfunnsproblem og et folkehelseproblem (Helsedirektoratet, 2019). Omfanget av vold og overgrep tydeliggjør behovet for ytterligere satsing på det helsefremmende og forebyggende arbeidet (Prop. 12 S (2016-2021)).

2.0 Formål

Heim kommune skal ha tjenester som forebygger, avdekker og følger opp innbyggere som er utsatt for vold i nære relasjoner. I dette ligger også viktigheten av gode rutiner for samhandling og tverrfaglig samarbeid. Altså ønsker vi at planen skal bidra til at berørte parter får et godt og helhetlig tilbud så tidlig som mulig, uavhengig av hvem de kommer i kontakt med i tjenesteapparatet. Tjenestene våre skal også i størst mulig grad gi kunnskap til barn og andre som vi av ulike årsaker vurderer som ekstra utsatt.

Målgrupper for denne planen er:

- Barn og unge
- Eldre
- Kvinner
- Menn
- Personer med fysisk og psykisk funksjonsnedsettelse
- Personer med innvandrerbakgrunn
- Voldsutøverne

3.0 Planprosess

Planen er utarbeidet av en tverrfaglig arbeidsgruppe bestående av Tiffany Mattozzi Opsahl (rådgiver/folkehelsekoordinator), Cecilie Hatlenes (kommuneoverlege), Vigdis Bjerkli (enhetsleder helsestasjon), Ingvild Haugen (rådgiver barnehage), Ane Aarvaag (psykologspesialist psykisk helse og rus), Guri Reiten (veileder NAV), Mona Storsveen Forren (enhetsleder barnevern).

I forbindelse med planarbeidet har vi gjennomført en kartlegging med enhetene i kommunen om dagens rutiner og fremtidig behov knyttet til å avdekke, avverge og forebygge vold i nære relasjoner. Det er gjennomført dialog med Krisesenteret for Orkdal og omegn, politiet, samt Regionalt ressurscenter for vold, traumatisk stress og voldsforebygging (RVTS). Arbeidsgruppen har også hentet innspill fra Heim Eldreråd, Heim Ungdomsråd og Kommunalt råd for personer med nedsatt funksjonsevne.

Det helhetlige forebyggende arbeidet mot vold i nære relasjoner er forankret i kommuneplanens samfunnsdel kapittel 4.1, livskvalitet og god helse. Der beskrives det at Heim kommune skal gi rett hjelp til rett tid - kunnskapsbasert samhandling i hele organisasjonen for å sikre bistand til utsatte familier. I tillegg skal kommunen drive aktiv forebygging av vold i nære relasjoner og selvmord. Planen skal forankres politisk.

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner er en overordnet tverrfaglig plan og alle sektorer har et selvstendig ansvar for å sikre gjennomføring av aktuelle tiltak innenfor sitt område.

4.0 Ulike former for vold

Ved å dele inn voldsbegrepet i ulike former, er det lettere å forstå omfanget av voldsbegrepet. Den som blir utsatt for vold blir ofte rammet av flere ulike former for overgrep på samme tid. Nasjonalt

kunnskapssenter om vold og traumatisk stress definerer ulike former for vold i sin voldsveileder som ble lansert i 2018:

- **Fysisk vold**
Er enhver handling som skader eller kontrollerer et menneske. Det kan være slag, spark, dytting, lugging, biting, knivstikking, brennemerking, kveletak eller angrep med ulike gjenstander. Drap/forsøk på drap er ekstreme former for fysisk vold.
- **Psykisk vold**
All bruk av ord, stemme, handling eller mangel på handling som kontrollerer, skader eller krenker en annen. Det kan være utskjelling, direkte eller indirekte trusler, isolering, gjentatt sårende kritikk, ignorering, ydmykkelser, utagerende sjalusi, uriktige anklager og «forhør».
- **Materiell vold**
Går ut over ting og gjenstander. Dette inkluderer for eksempel å knuse eller ødelegge vinduer og dører, kaste gjenstander (på noen), ødelegge ting andre er glade i/so betyr noe for dem, rive i stykker klær, kaste og rasere inventar.
- **Ekstrem og negativ sosial kontroll**
Enhver form for handling som utøves for å sikre at et menneske lever i tråd med familiens eller gruppens normer og verdier. For eksempel ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang. Negativ sosial kontroll fratrukker eller begrenser personers grunnleggende rett til å bestemme over eget liv og fremtid i henhold til sin alder og modenhet.
- **Æresrelatert vold**
Æresrelatert vold er en form for ekstrem og negativ sosial kontroll. Æresrelatert vold handler om vold mot et individ som er medlem i et samfunn med patriarkalsk struktur med kollektivt verdsett. Dette kan ha følgende uttrykk: trusler, utstøtelse, frihetsberøvelse, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, drap, eller å bli presset til selvmord. Målet med æresrelatert vold er å forhindre ærestap eller å gjenopprette tapt ære til storfamilien.
- **Seksuell vold og overgrep**
Alle former for seksuelle handlinger uten samtykke fra begge parter, og som bygger på tvang eller trusler om å skade den andre. Det kan for eksempel være uønsket seksuell berøring, påtvunget seksuell aktivitet, smertefull seksuell aktivitet, voldtekt, sadistiske seksuelle handlinger, påtvunget seksuell aktivitet med andre og påtvunget seksuell aktivitet mens andre ser på.
- **Økonomisk vold**
Er vold som kommer til uttrykk ved at personen forhindres i å ha rådighet over sin egen økonomi. Dette kan være å forby sin partner å arbeide, ta opp gjeld, forhindre adgang til eget bankkort, nekte å bidra økonomisk, stjele ID, eiendom og arv, ta opp lån, etc.
- **Strukturell vold i nær relasjon**
En form for vold hvor sosiale strukturer eller sosiale institusjoner skader

mennesker gjennom å forhindre at deres grunnleggende behov ivaretas. F.eks i forbindelse med omsorg for pleietrengende yngre eller eldre voksne med sviktende ivaretagelse av personens fysiske behov samt behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse (Botngård et al., 2020).

5.0 Forebygging av vold i nære relasjoner

Forebygging foregår på flere nivå:

- **Universell forebygging:** rettet mot alle
- **Indikativ forebygging:** rettet mot grupper som utviser en eller flere risikofaktorer (både utøver og utsatt)
- **Selektiv forebygging:** individer som har utøvd vold i nær relasjon der målet er å hindre at det skjer igjen.

For å identifisere arena, grupper og individer som mål for forebygging, trengs kunnskap om risikofaktorer forbundet med å utøve vold eller være voldsutsatt. NKVTS (2018) skiller mellom individuelle og relasjonelle risikofaktorer og ser en overhyppighet av vold i nære relasjoner blant mennesker med lav sosioøkonomisk status, rusutfordringer, lite nettverk, helseutfordringer (psykisk og fysisk), og det å være omsorgsgiver for en person med nedsatt kognitiv funksjon og/eller utagerende atferd. Videre regnes det som risiko å tidligere ha vært utsatt for vold. Det ses også en sammenheng mellom forekomst av vold og familier med samspillsvansker og relasjonelle vansker (NKVTS, 2018).

6.0 Formelle bestemmelser med betydning for samarbeidet

Når har du plikt til å handle?

Vår plikt til å handle er regulert i flere lovverk, blant annet helsepersonelloven, straffeloven, forvaltningsloven, lov om sosiale tjenester, opplæringsloven og barnehageloven

- **Opplysningsrett og taushetsrett:**

Med opplysningsrett og taushetsrett menes muligheten for å formidle eller unnlate å formidle opplysninger til andre. Eksempelvis vil du bruke din opplysningsrett når du har samtykke fra en myndig voksen eller foresatt til å videreformidle noe om et barns situasjon. Men fordi dette er en rett og ikke en plikt, kan du i slike tilfeller velge om du vil gi informasjon eller ikke. Dersom det er nødvendig for å ivareta skolen eller barnehagens oppgaver og ansvar, kan det unntaksvis også gis opplysninger videre til samarbeidende offentlige instanser. Et eksempel er å rådføre seg med barnevernet i saker hvor man ikke er sikker på om det er tilstrekkelig grunnlag for bekymringsmelding, jf. Forvaltningslovens §13b nr. 5. Ved behov for å politianmelde uakseptabel adferd fra foreldre, kan Forvaltningslovens §13b. nr. 6 benyttes (Forvaltningsloven, 1976). Tilsvarende gjelder andre forvaltningsorganer som ikke er helserelatert, men unntak kan forekomme, som f.eks. Lov om sosiale tjenester i NAV. Domstolene og påtalemyndigheten regnes ikke som forvaltningsorganer og har derfor egne regler.

- **Avvergeplikten**

«Avverge» vil si å forhindre en eventuell framtidig straffbar handling. Du har ikke plikt til å melde fra om straffbare handlinger som allerede er utført. Avvergeplikten gjelder generelt, der du vet med sikkerhet – eller anser det som mest sannsynlig – at en person vil foreta seksuelle overgrep, påføre noen alvorlig skade (inkludert alvorlig psykisk mishandling) eller ta livet av et annet menneske, jf. Straffeloven § 196. Det finnes også en mer spesiell form for avvergeplikt som

omhandler mistanke om snarlig kjønnslemlestelse av jenter og kvinner, jf. Straffeloven § 284 (Straffeloven, 2005). Ved avvergeplikt kan du straffedømmes for å unnlate å varsle til politiet.

- **Opplysningsplikt:**

Du har opplysningsplikt hvis barnevernet ber om opplysninger i en sak hvor de har mistanke om omsorgssvikt, fysisk mishandling, seksuelle overgrep m.m. (Barnehageloven, 2005; Forvaltningsloven, 1967; Helsepersonelloven, 1999; Opplæringsloven, 1998; Sosialtjenesteloven, 2009).

Dette gjelder også spørsmål vedrørende en gravid kvinne som helse- og velferdstjenesten mistenker for å innta alkohol eller andre rusmidler som kan være til skade for fosteret, jf. Helsepersonelloven § 32. (Helsepersonelloven, 1999).

- **Meldeplikt:**

Ved meldeplikt gjelder det samme som ved opplysningsplikt, med den forskjell at det er DU som må ta initiativ og melde fra hvis du har en mistanke om omsorgssvikt, vold eller overgrep (Barnehageloven, 2005; Forvaltningsloven, 1967; Helsepersonelloven, 1999; Opplæringsloven, 1998; Sosialtjenesteloven, 2009).

7.0 Samhandling

Gode tiltak må settes i system for å ha en reell effekt, og samhandling er et viktig premiss for forebygging. «Det må være godt gjort, ikke bare godt tenkt». I dette ligger det at det lages rutiner for tverrfaglig og tverrsektorielt arbeid. Arbeidet må være lederforankret, og gjennomsyre hele organisasjonen.

Eksempler på dette er:

- Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT)
- Familiens hus
- Flyktingehelseteam
- Prosessgruppe for oppvekstreformen og kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis (OKS-gruppa)
- Oppvekstmøte månedlig (der både PPT, Oppvekst og Kultur er deltakere)
- Koordinert tverrfaglig innsats
- Barne- og ungdomsteam
- Toppledergruppemøter

Listen er ikke uttømmende

Eksempler på eksterne samarbeidspartnere:

- Krisesenteret i Orkdal og omegn
- Politiet
- RVTS Midt
- Barnehuset i Trondheim
- Bufetat
- St.Olavs Hospital, barne og ungdomsklinikken
- BUP (barne og ungdomspsykiatrisk klinikk)
- DPS (distriktpsikiatrisk senter)

Listen er ikke uttømmende

8.0 Tiltaksplan Heim kommune 2023-2027

Handlingsplanen inneholder ulike tiltak som bør gjennomføres i planperioden. Tiltaksplanen er basert på resultater fra vår kartlegging med enhetene i kommunen. Den inneholder derfor allerede implementerte tiltak og tiltak det ses et fremtidig behov for.

Tiltakene må fortløpende vurderes av berørte tjenester og eventuelt legges inn i den enkelte tjeneste sine planer. Planlegging og gjennomføring av tiltak skal gjøres i samråd med andre instanser og samarbeidspartnere der dette er nødvendig for å sikre godt samarbeid.

Tiltaksplanen revideres annethvert år, og ansvaret legges til sektorsjef helse, mestring og familie som også har ansvar for at tiltak i planen blir samordnet.

Vi har valgt å dele tiltakene inn i:

- Samfunnsorienterte mål (holdninger og forebyggende arbeid)
- Organisatoriske mål (hva kan vi bli bedre i tjenesteapparatet)
- Brukerorienterte mål (hva kan bli bedre for målgruppen)

8.1 Samfunnsorienterte mål

Informasjon, forebyggende og holdningsskapende arbeid

MÅL	TILTAK	HVORFOR	ANSVAR
Holdningsskapende arbeid	Informasjon til foresatte om barns naturlige seksuelle utvikling.	Bidrar til at foresatte får nok kunnskap til å kunne snakke med barna om kropp, kjønn og seksualitet, trygghet og grenser.	Enhetsleder Helsestasjons- og skolehelsetjenesten/Alle ansatte på helsestasjon <i>Når:</i> 2 og 4 årskontroll og ellers ved behov
	Informasjon og undervisning til barn og unge om seksuell helse og grenser	Gjennom egenrefleksjon, kunnskap og ferdigheter blir barn og unge bedre rustet til å bestemme over sin egen seksualitet og sette grenser. Program: Salaby, jeg vet, kroppen min eier jeg (Røde kors).	Enhetsledere barnehager <i>Når:</i> I henhold til årshjul, minst 1 gang i året Enhetsledere skoler <i>Når:</i> I henhold til årshjul, minst 1 gang i året Skolehelsetjenesten <i>Når:</i> 3.trinn, 5.trinn samt 9. eller 10.trinn

	Informasjon og undervisning til barn og unge om vold og overgrep	<p>Åpenhet og kunnskap om vold og overgrep øker sannsynligheten for å kjenne det igjen, dersom de blir utsatt og senker terskelen for å søke hjelp.</p> <p>Kunnskap øker barn og unges ferdighet til å handle når venner betror seg om at de er utsatt for vold/overgrep.</p> <p>Program: Salaby, jeg vet, kroppen min eier jeg (Røde kors), NRK Super.</p>	<p>Enhetsledere barnehager <i>Når:</i> I henhold til årshjul, minst 1 gang i året</p> <p>Enhetsledere skoler <i>Når:</i> I henhold til årshjul, minst 1 gang i året</p> <p>Skolehelsetjenesten <i>Når:</i> 3.trinn.</p>
	Gjennomgang av prosedyrer for bekymring rundt barn i oppstarts-samtale i barnehagen	<p>Åpenhet og dialog om tabubelagte temaer styrker positive faktorer, øker sannsynligheten for tidlig identifikasjon og intervensjon.</p>	Enhetsledere barnehager
	Rus, psykiske vansker og vold skal være et tema på foreldremøter i barnehage og skole i tråd med foreldremøteplan		Enhetsledere barnehager og skoler
Informasjon til befolkningen	Informasjon om tjenestetilbudet i Heim kommune på hjemmeside.	God tilgang til informasjon bidrar til at flere søker tidlig hjelp.	Kommunikasjonsteam og servicetorget.
	Bruke media og sosiale medier til å fokusere på temaet. Felleskampanje når det er naturlig.	Kunnskap om vold i nære relasjoner og bevisstgjøring om skadevirkninger hos befolkningen kan virke forebyggende.	Enhetsledere, kommunikasjonsteam.
Informasjon til grupper som kan ha forhøyet risiko	ICDP-kurs til bosatte flyktninger med barn (som en del av introduksjonsprogrammet)	Bygge bro mellom foreldrenes tradisjonelle omsorgsverdier og de verdier de møter i det norske samfunn. Gjennom dette tilbudet kan vi fange opp de familiene som har større utfordringer enn andre, og som trenger mer veiledning og oppfølging.	Samarbeid mellom NAV og ICDP-veiledere
	Flyktningshelseteam	Øke kunnskap rundt flyktningshelse, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Rådgivning til enheter som har kontakt med bosatte flyktninger og andre innvandrere.	NAV har koordineringsansvar for flyktningshelseteam

	Forebyggende hjemmebesøk for eldre	Informere om forebyggende helsetiltak. Informere om det kommunale tjenestetilbudet. Avdekke risiko.	Enhetsleder i helse og mestring
	Pårørendeskole- for pårørende til personer med demens	Undervisning og veiledning om demens for å styrke den pårørende i relasjonen og for å forebygge voldshendelser Øke pårørendes kunnskap om demens Informasjon om normalreaksjoner som pårørende	Enhetsleder i helse og mestring

8.2 Organisatoriske mål

Prosedyrer og kompetanseheving

MÅL	TILTAK	HVORFOR	UTFØRER/ ANSVAR
Øke og bevisstgjøre ansattes handlingskompetanse i å forebygge, avdekke og håndtere vold i nære relasjoner	Gjør relevante prosedyrer knyttet til vold i nære relasjoner kjent.	For å sikre at ansatte har kompetanse for å kunne utføre jobben på en god måte.	Leder på den enkelte arbeidsplass
	Tidlig Inn programmet	Gi tidlig hjelp til gravide og småbarnsforeldre på områdene rus, psykisk helse og vold.	Enhetsleder helsestasjon
	Temadag for ulike sektorer i kommunen	For å øke kompetanse på og bevisstheten rundt temaet. For å sette tverrfaglig samarbeid i fokus øke relasjonskompetanse. For å øke kompetanse på håndtering av personer med utfordrende atferd.	Sektorsjefer <i>Når: årlig</i>

	Årlig gjennomgang av prosedyren koordinert tverrfaglig innsats (KTI) med enhetene	For å sikre nødvendig kjennskap og erfaring med de verktøyene vi har For å opprettholde kunnskapen om risiko- og beskyttelsesfaktorer	Barne- og ungdomsteam (BUT)
--	---	--	-----------------------------

8.3 Brukerorienterte mål

Tiltak rettet mot voldsutsatte og voldsutøvere

MÅL	TILTAK	HVORFOR	ANSVAR
Voldsutsatte og voldsutøvere skal motta et samordnet oppfølgings-tilbud.	Tilbud om koordinator som sikrer videre oppfølging	Sikre samordning av tjenester	Enheten som har tettest kontakt med vedkommende
	Gjøre gruppetilbudet på Barnehuset i Trondheim kjent	Bryte isolasjon og ensomhet gjennom sosialt samvær med andre i lignende situasjon Øke mestringskompetanse hos utsatte barn og unge for å håndtere egen livssituasjon	Koordinator
	Individuelt samtaletilbud og sinnemestringskurs	Behandling. Skape endring og forebygge nye voldsepisoder. Sikre fellesprosedyrer og samordning av tjenester	Psykisk helse og rus sammen med enheten som har oppfølgingsansvar
Sikre botilbud til voldsutsatte familier	Bistå familien med midlertidig botilbud ved behov	Uten et botilbud å tilby, flytter de(n) voldsutsatte ofte tilbake til voldsutøver da man ikke har noe annet valg. Økt terskel å flytte fra voldsutøver ved manglende botilbud.	NAV og enheten med oppfølgingsansvar

9.0 Kilder

- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff*. (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Botngård et al., (2020). Elder abuse in Norwegian nursing homes: a cross-sectional exploratory study. *BMC Health Services Research* (9), 5.
- Krisesenterlova. (2009). *Lov om kommunale krisesentertilbod*. (LOV-2009-06-19-44). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-44>.
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2021). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>
- S. Thoresen & O. K. Hjemdal. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf
- Statistisk Sentralbyrå. (2022.) *Tabell 08487: Anmeldte lovbrudd, etter utvalgte lovbruddsgrupper og gjerningssted (K). Årlig gjennomsnitt. Antall og per 1 000 innbyggere 2007-2008 - 2020-2021*. <https://www.ssb.no/statbank/table/08487/tableViewLayout1/>
- Pros. 12 S (2016–2017). *Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)*. Barne- og Likestillingsdepartement. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/?ch=1>
- Helsedirektoratet. (2019, 12. april). *Program for folkehelsearbeid i kommunene*. <https://www.helsedirektoratet.no/tema/folkehelsearbeid-i-kommunen/program-for-folkehelsearbeid-i-kommunene>
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (2018, 16. oktober). *Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner*. <https://voldsveileder.nkvts.no/innhold/vold-og-overgrep-mot-voksne-og-eldre/hva-er-vold-naere-relasjoner/ulike-former-vold-og-overgrep/>.
- Helsepersonelloven. (1999). *Lov om helsepersonell*. (LOV-1999-07-02-64). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-07-02-64>
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåte i forvaltningssaker*. (LOV-2022-12-20-115). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1967-02-10>
- Sosialtjenesteloven. (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen*. (LOV-2022-06-17-42). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2009-12-18-131>
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa*. (LOV-2022-06-17-68). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager*. (LOV-2022-06-10-40). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64>